

Russ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

Наш језик

НАШ ЈЕЗИК

LIBRARY
APR 9 1952
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nov. ser.

НОВА СЕРИЈА
Књ. III — Св. 1-2

БЕОГРАД 1951

САДРЖАЈ:

	Стр-
1. А. Белић: Његош и национална култура наша	1
2. М. Стевановић: Деминутивни с наставком <i>-ић</i> (и <i>-чић</i>)	6
3. Св. Марковић: О именицама на-исш(а) и сл.	12
4. Св. Предић: О роду страних именица	28
5. Д-р. Х. Клајн: Важност реченичног акцента у пословицама	34
6. М. Влајинац: „Једна смрт не да другој“	37
7. Н. Сенић и А. Зубац: „У интересу што боље књиге“	39
8. П. Речи изведене од основе „магнет“	46
9. Б. Јањић: Диваљ-дивљи	48
10. Гисма уредништву	50
11. Језичке поуке	66

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Александар Белић, Глиша Елезовић, др Радомир Алексић,
др Михаило Стевановић, др Радосав Бошковић,
Бранислав Милановић и Игрутин Стевовић

Научна Књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ОРБИЈЕ,
БЕОГРАД 1951

НАШ ЈЕЗИК

Књига III

Нова серија

Св. 1—2

ЊЕГОШ И НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА НАША

Велика истина до које се дошло у другој половини XIX и у почетку XX в. несумњиво је — правилна оцена значаја и рада Вука Караџића. Он је, с правом, назван оцем савремене културе наших народа. Његова значајна улога реформатора књижевног правописа и књижевног језика потонула је у великом значају стављања наше културе на народну основицу. Било је потребно да се оствари оно прво, тј. реформа графике, правописа и књижевног језика, око чега је подизана у току педесет година толика грађа и бука да је заглашила све друго, па да се види цело дело Караџићево. Чини ми се да у толикој мери није осветљен још лик Његошев. Иако је урађено врло много да се његово књижевно дело позна, ипак целокупни значај његов има тек да се утврди. Нека би и ово послужило као малени прилог том крупном задатку.

Ако је Вук оснивач савремене културе наше, несумњиво је Његош највећи и најутицајнији проповедник њен. Нико о слободи, која је услов сваке праве културе, није тако речито говорио у књижевности нашој као Његош; нико о јунаштву, које је први услов слободе, није исказао тако дубоке речи као он; и нико се трудољубљу и марљивости није тако искрено заравњао као Његош: „трудољубије и искуство мрара и пчелте и уредно лећење ждраловах — ја радије гледам но све параде европејских столицах”, вели он у једном писму свом пред саму смрт. А његов пламени патриотизам, који се огледа у свима његовим и поетским и прозним делима, био је толики да је поколења иза њега одушевљавао за ослободилачку акцију; а чиниће то и у будућности. Како је он проти Матеји писао о Црној Гори! „Да је лијепа Црна Гора, не би се Црна Гора звала, него млијечна или медена, а како ће и бити ли-

јепа, кад је једнако сироту дивљи таласи турски нападају и потресају! Та свештени едем да га је овака судбина постигла, би се већ зла прелунио и злом отровао. — Црна Гора је само зло како је зли нароч гони, а ја, који сам њен син, не могу јој име произрећи што се нећу згрозити, — али је то опет тим знаменита што је комадић од развалина нашега царства, као једна ластавица (ћошак) од развалина једнога великога града. Стога је знаменита Црна Гора што је донета показала што може слаби са силнијем, што може човек кад хоће радити. Црна Гора је гњијездо војинствене гордости, ће се браћа, јединци синови, све радо на жртву дава, само да остане непорочна част праједовска. Црна Гора је урна у коју је силно име Душаново прибјегло, у којој се свештено храни витешко име Обилића и Скендербега". Колико пламених речи, колико реторике када дирне само у борбу за слободу и колико видовитог, пророчног смисла у свему томе, — и то у обичном писму пријатељу.

Његош је не само духовни светилник наше народне културе, он је извор одушевљења за слободу и срећу свога народа. Он је свестан да је гашојен зрацима једног дивног сулца, да је на узвишици једног божијег света, да је, над милионима, и душом и телом украшен, како он вели у своме тестаменту. То је он показао од првих почетака свога рада. Он је уз Вука; он је пријатељ његов. Он завршује своја прва писма Вуку стиховима у којима прославља Вуково српство и потстиче га да га никад не остави. То будно национално осећање приближило је ова два ретка човека и потстакло их да сву своју духовну снагу, све своје знање и цео свој рад посвете своме роду.

У подизању народне културе Његош је стајао напредо са Вуком. Он му је помогао самом својом појавом, целокупним својим радом. Јер од почетка свога рада, око тридесете године прошлога столећа, он пише својим народним језиком. Као самородни књижевник он је осећао да својим матерњим језиком може најбоље исказати и своје мисли и своја осећања која су кипела у њему. Истина, он је позајмљивао из црквенословенског и руског језика оно што му је недостајало; али је и својим народним речима давао често карактер високо ин-

телектуализованих речи. Његов је значај зато велики што је он на делу показивао како се може народни говор употребити у књижевности, без обзира и на дијалектизме, којих се Његош није клонио. Он је јасно осећао да у Вукову захтеву о употреби народног књижевног језика има више страна, али да је на првом месту добро познавање народног језика. Оно је чинило главну основицу народне културе. Дати томе језику животну снагу, живети, осећати и мислити њиме — то је први и неизоставни услов правог књижевног језика. Уколико више који књижевник успе да у њему оствари дух народни и унесе душу народну кроз свој дух и своју душу, утолико је он већи књижевник. Његошев језик прелива се изванредним бојама, он се остварује у безброј слика и метафора; оне трепере непосредном животном истином обухватајући целокупни свет осећања и мисли правог, богоданог књижевника. Тако је он уздигао своје домаће наречје, давши му само овлаш обележје општекњижевног српскохрватског језика, до висине изванредног оруђа једне нарочите литературе која је сва изашла из недара народних, а која је претстављала синтезу осећања и стремљења једног целог народа, не само за онај тренутак када је та књижевност постала него и за целу будућност.

За победу Вукових начела књижевници као Његош били су врло драгоцени. Иако је Његош био по своме књижевном стваралаштву недостижан, он је по књижевном језику свом био више него прозрочан. Углед који је он дао осветљавао је Вукове идеје о језику орача и пастира, који је био у основици велике Вукове реформе. У том правцу њему је био сличан Бранко Радичевић, јер је и Бранко Радичевић пустио да кроз његове песме проговори његов крај, његов непосредни материјни језик, иако је у његовој непосредној близини био велики Вук. Али су и Вук и Даничић, који је за Бранков језик говорио да је као суза чист и да српски књижевник мора писати управо онако као што Бранко пише, — јасно осећали да је у Бранкову језику народна душа, исто онако као и у Његошеву. Књижевници који су помогли да Вукова реформа победи око половине прошлога века — показали су јасно да народни језик мора бити у делима њиховим проживљен и просећан. То значи да су писци морали бити не само зналци свога народног

језика него и људи који тим језиком и дишу и постоје. Они су на сјајан начин показали, и Бранко и Његош, како треба пустити да кроз њих њихов народни крај проговори. То је било толико јасно и толико просто да је морало силно деловати на цело тадашње поколење. Ако томе додамо и сјајне народне песме у Вукову издању и сам Вуков изванредни књижевни језик и у оригиналним делима и његову Новом завјету, а затим и Даничићев језик, онда ћемо разумети зашто се појава Горског вијенца и Бранкових песама, тј. година 1847-ма, — сматра као прекретница у великом раду Вукову. Јер за крајњу победу књижевног језика — нису били једино довољни ни граматички трактати и генијалност Вукова, нити његови историски, етнографски и археолошки чланци, ни речници, ни даровити преводи религиозних текстова, ни чак народне песме, ни изванредне приповетке народне; били су неопходни и даровити књижевници који ће, са лакоћом и умешношћу, показати како се на основици народног језика било Војводине, било Црне Горе, могу стварати права, а каткада, и ненадмашна књижевна дела. Ето, то је била она *ultima ratio* пред којом су се најзад морали поклонити сви који су хтели код нас стварати уметничка књижевна дела за свој народ. То је, поред самог језика, била она вредност која је претегла и која ни до данас није изгубила своју речиту убедљивост.

Из овога се види да су и Бранко, а још више Његош, морали знатно упростити идеје Вукове око половине XIX в. да би њихова дела открила сву унутрашњу вредност Вукова покрета. Народни језик и што простији правопис који му одговара, па макар негде било, вољних или невољних, компромиса са понечим што су тражили и противници Вукови. Ма и не било одмах оне „опћените правилности“, оне граматичке нормативности коју је Вук у то време неотступно тражио. Они су се задржали на ономе што је просто и убедљиво за свакога, а што је Вук у почетку свога рада тражио: чист, прави, непосредни народни језик, остављајући све остало као споредно, другоразредно. И они су тако по цени извесних жртава, са гледишта Вукове реформе онога времена када су се јавили, учинили да Вук победи. И тако, права, велика књижевна дела народним језиком писана, често до последњих појединости

употребе и покрајинских синтаксичких особина, поред обличких, — не само да су могућна него премашају све што је догле било писано, и оно што је писао Доситеј и Лукијан Мунџиќи, — ето то су говорила сама собом дела Бранкова и Његошева. У томе је прави, велики значај њихов.

Други део Вукова задатка, да се на основу народног језика различитих крајева Срба и Хрвата изврши потпуно уједначавање, да се оствари „опћенита правилност” и јединство прамаџике, сем јединог отступања у тројакој, одн. двојакој, замени старог звука јата, на целом простору српскохрватског књижевног језика — остао је да се изврши у време после Његоша. Бранко и Његош својим учешћем у књижевности нашој учинили су да се дефинитивно дође до победе народног књижевног језика, и затим их је нестало са поља наше књижевности и културе. Али је победа остала стална и непоколебљива, јер је била везана са вредношћу њихових дела, која је била нешролазна.

И тако, својим књижевним језиком Његош је заузео знатно место у историји културе наше које нико ни смањити ни оборити не може. Он је ту сав урастао у позитивни, прогресивни развитак наш. Али по садржини својих дела он је далеко над њим. Он га стално напaja и крепи новом снагом поцрпеном из дубина свестраног народног живота. Ту за њега нема привремености.

Сјајна узајамност књижевника и културних радника остварена појавом Бранка и Његоша око половине XIX в., а у друштву Вука и Даничића, показује како се у народној култури може постићи велики преображај и потстаћи позитивни развитак.

Прослављајући данас стогодишњицу од смрти Његошеве ми желимо да поменућа узајамност остварена Његошевом помоћу остане као вечити путоказ како се у култури једног народа остварују велика дела. У венцу славе који наши народи плету ове године дивној успомени Његошевој ово је несумњиво један од врло драгоцених листака.

А. Велић